

Ірина ГОНЧАРУК,
вiдмiнник освiти України, вчитель-методист
ЗОШ № 166 Солом'янського р-ну м. Києва

Створення вчителем комфортних умов для адаптації першокласників до навчання у школі

"Радість успіху – це могутня емоційна сила,
від якої залежить бажання дитини бути хорошою".
(В. Сухомлинський)

У житті дитини, яка переступила поріг школи, змінюється буквально все: нова атмосфера, вимоги, які ставить учитель та батьки. Улюблене дитяче "хочу" змінюється словом "треба".

Одна з небезпек – учитель сприймає дитину як одну з багатьох. Декому з малюків, звиклих бути в центрі уваги своєї родини, це може завдати удар по самолюбству. Або, скажімо, дитина в садочку виконувала роль лідера в ігровій діяльності, а в школі опинається на другорядних ролях. Це може призвести до того, що у дитини знизиться самооцінка, з'явиться невпевненість у собі. У підсумку вона перетвориться зі жвавої товариської на закомплексовану, незадоволену собою. Та найгірше те, що у дитини знижується пізнавальна активність.

Водночас, за наявності **позитивних емоцій** школярі навіть з невисоким рівнем інтелектуального розвитку можуть досягти гідних результатів у засвоєнні знань.

В. Сухомлинський писав, що діти приходять до школи з відкритою душею, зі щирим бажанням добре вчитися. Малока лякає думка, що про нього думатимуть як про ледаря чи невдачу. Бажання добре вчитися осяває зміст дитячого життя, світ дитячих радощів. Але цей вогник легко загасити необережним різким словом, несправедливою оцінкою.

Отже, я вбачаю головним завданням кожного вчителя – **не допустити, щоб зникло позитивне ставлення до навчання у школі**, яке сформувалося у дошкільнят. Бо бажання йти до школи – природний результат пізнання навколишнього світу, яке здійснювалося протягом дошкільного віку в ігровій діяльності більшості дошкільників.

Досвід 30-річної роботи в школі переконав мене в тому, що навіть відмінні знання методики та підручників не дадуть належної віддачі, якщо в класі не буде сприятливого мікроклімату спілкування.

В основу своєї роботи я поклала ідею: **система навчання та виховання повинна сприяти розкриттю духовних сил дитини, створити умови для її розвитку.**

Діти і перший учитель – єдиний організм. Вчені вважають, що подібний феномен виникає двічі в житті кожної людини: при народженні та під час зустрічі з першою вчителькою.

Перед початком навчального року кожна дитина отримує привітання-листівку.

"Люба Катрусенько!

Вітаю тебе з початком навчання в школі!

На тебе чекає нове життя, зовсім незнайоме, але таке захоплююче: з цікавими книжками, новими друзями, з канікулами та подорожами. Не чекай, що в школі все і одразу буде виходити само собою – так не буває. Щоб прийшов успіх, треба докласти сил та праці.

І, зрештою, все залежить від тебе: не лякайся труднощів, вчися їх перемагати. Пам'ятай, що шлях подолає той, хто крокує!

Бажаю тобі міцного здоров'я, успіхів у навчанні, мудрих учителів та вірних друзів. Щастя тобі, всіляких гараздів твоїм рідним!

Твоя перша вчителька Ірина Василівна".

У початковій школі ставлення до навчання має найважливіше значення, адже саме у перші роки закладаються основи знань, формується вміння вчитись, норми суспільної поведінки.

Система навчання і виховання повинна допомогти розкриттю духовних сил, що зростають у дитини, створювати умови для їх розвитку. **Кожна дитина здібна**, треба тільки знайти й створити належні умови для її розвитку. Образно кажучи, це той камінчик, та цеглинка, з якої починається створення психологічного комфорту в класі. Спілкування має бути особистісно орієнтованим, розумна вимогливість поєднуватися з умінням не пропустити момент, коли дитині особливо потрібна увага та допомога.

Як досягти того, щоб навчання в школі було без психологічної напруги? Як викликати у дитини бажання вчитися, прагнення пізнавати нове? І тут знову звертаєшся до своєрідної біблії педагогіки – праць видатного педагога В.О. Сухомлинського, який зробив навчання захоплюючим, створив справжню школу радості пізнання світу. Він зумів перетворити важку навчальну працю у життєрадісний процес сприйняття життя.

Всі мої першокласники наприкінці серпня отримують запрошення на зустріч зі мною та мої вітання з початком навчання у школі. Заздалегідь готую і відправляю кожній дитині вітальну листівку. Можна уявити, з яким задоволенням дитина виймає з поштової скриньки моє перше привітання.

Стосунки з дітьми слід починати зі слів вітання. Часто чуєш від колеґ про таку ситуацію: пройшов учень і не привітався. Це відбувається не тому, що наші діти не знають, що треба вітатися, чи вони невиховані, а тому, що соромляться, не вміють спілкуватися з учителем, дорослими, однолітками.

Крім основних предметів, ми ввели в навчальний план факультативні заняття з етики, на яких вчимося вітатися.

Позитивний емоційний стан необхідно створювати з самого початку уроку. **"Посміхніться один одному, подаруйте найкращу усмішку! Посміхніться мені.** Якщо хтось зранку прокинувся у поганому настрої, забудьмо про це. У нас сьогодні все вийде якнайкраще!". Дуже часто на уроці діти не встають з місця, а сидять за партою. Тоді я кажу: **"Встань, щоб всі побачили, який ти розумний, уважний, красивий!"**. Доброзичливе ставлення знімає бар'єр напруженості, допомагає зберегти позитивні враження від навчання у школі, підтримує інтерес. **Лягідний дотик** до голівки або плеча учня, підбадьорлива усмішка чи доброзичливий погляд учителя допоможуть дитині.

Щоб на уроці виникло співробітництво, учні мають усвідомити й прийняти мету навчальної діяльності. Лише тоді це набуває особистісного значення. Знання, які ми повідомляємо, готові лише настільки, наскільки до цього готові ті, хто їх одержує. Отже, активність школяра залежить від вмотивованості й привабливості для нього наступної навчальної діяльності.

На урок зі своїми завданнями часто приходять улюблені персонажі казок, мультфільмів: Котигорошко, який здобуде перемогу над Змієм лише тоді, коли діти допоможуть виконати певне завдання; Кіт Леопольд, Мудра Сова, Ниточка-Павутиночка, яка навчає каліграфії і приносить елементи літер.

Щодня переконую своїх учнів, що вони обов'язково всього навчаться. І неабияке значення у створенні такого процесу відіграє оцінювання вчителем знань та умінь учня. **"Ніщо так не пригнічує дитину, як усвідомлення своєї безперспективності"**, – писав В. Сухомлинський.

Створення у класі атмосфери доброзичливості, взаємодопомоги та допомоги. Важливо правильно оцінити роботу учня на уроці, його здобутки, прагнення до вдосконалення. Оцінка має сприяти вихованню у кожного учня почуття поваги до себе, самозадоволення та прагнення розширювати свої здобутки і навчальний процес тоді стане радісним для дитини. Слова підтримки: "Ти можеш! Я в тебе вірю! У тебе неодмінно все вийде!"

Не треба забувати, що гра для шестирічної дитини – основний метод і форма навчання у першому класі. Тому варто використовувати багато різноманітних ігор, які підтримують інтерес учнів до навчання.

Компліменти.

Коли я скажу комплімент, ви маєте підстрибнути, а якщо ні – присісти.

- Які в тебе красиві очі!
- Які в тебе великі вушка!
- Які в тебе охайні зошити!
- Ти крикливий, як півник!
- Який у тебе довгий носик!
- Ти струнка, як берізка!
- Ти співаєш, як кізонька!
- Яке в тебе гарне волосся!

Чарівний стільчик. Один учень сідає на стілець, розказує що означає його ім'я.

Тепер вгадаємо, як називає тебе твоя мама. Учні називають пестливі форми імені.

Не буває днів-близнюків, кожний день – щось нове.

Постійно працюю над урізноманітненням форм оцінювання та стимулювання. Для цього виготовляю для кожної дитини ялинки, кошики, сонечка, торбинки, які висять на спеціальній дошці.

У першому класі до Нового року виготовила **"Ялинки"**.

За активну роботу на уроці, правильні відповіді тощо учень отримує зірочку, яку я наприкінці кожного дня приклеюю на ялинку.

Зірки сяють на ялинках
Може то не зірочки?
То зароблені оцінки
Наліпили діточки.

Кожна дитина збирає зірочки та прикраси на свою ялинку. Намагаюся знайти у кожної дитини те, за що можна дати відзнаку – зірочку.

Кошики – квіточки для мамі до свята 8 Березня.

За успіхи в навчанні
Ми квіточки збирали,
Матусь на свято кошиками
Своїми привітали.

Діти і батьки прагнули чогось нового. Переді мною поставало завдання придумати щось нове. В кінці року кожний отримав **"Сонечко"**, на яке треба було збирати промінці.

І у 2 класі бачила необхідність продовжити цю роботу. У грудні кожний отримав свою торбинку, куди діти почали збирати цукерки до Дня святого Миколая.

Миколай не дасть торбинку
Тим, хто вчився гірше.
А тим учням, що старались –
Солодошів більше.

Діти швидко звикають до того, що вчитель хвалить усіх однаково. Отже, похвала з часом втрачає стимулююче значення. Тому для заохочення виготовляю обкладинки на зошити **"Почесні обкладинки"**, на яких діти бачать улюблених казкових персонажів, зі словами:

Ми старалися писати,
Щоб усім їх показати:
Гарні зошити оці –
Що ж тут скажеш – молодці!

Всі перевірені зошити складаю у дві різні папки. Кожен прагне, щоб його зошит був у папці зі словами:

З зошитом своїм дружу:
Не брудню, а бережу.
Я пишу в нім сумлінно
Всі роботи на відмінно!

І ніхто не хоче, щоб зошит був у іншій папці:

Плаче зошит мій в портфелі.
Він образився на мене.
Плакав, плакав і сказав:
Нащо мене зіпсував?
Був біленький я колись
З чистими сторінками,
А тепер червоний весь
З низькими оцінками.

Весь клас поділено на **ланки**. Кожна має свою назву. У класі є дошка **"Куточок класу"**, на якій щоп'ятниці ми підбиваємо підсумки змагань між ланками. І наголошую на тому, **що це треба робити не час від часу, а постійно!**

Матуся Сурова Сергія написала вірш про наші ланки, а дідусь Артема Куша – музику. Цю пісню ми залюбки співаємо на святах, перервах.

Ланки

Поділили нас на ланки.
В нашій класі є їх шість.
Ми змагаємось завзято,
Жаль, замало перших місць.
Наполегливі "Дельфіни"
Мчать вперед скоріш за всіх.
А "Троянда" й "Чайка" сміло
Вже наздоганяють їх.
А змагання це веселе
Кожен тиждень так трива,
І "Чарівники" маленькі
Нам показують дива.
Є в нас "Соняхи" й "Пізнайки".
Теж не "задніх їм пасти".
Своїх друзів, свою ланку
Ми не можемо підвести!
Результати підсумуєм,
Вчитель допоможе.
Яка ж ланка цього тижня
Усіх перемаже?!

Вчитель має зробити так, щоб у дітей не було страху перед ним. Бо деякі вчителі використовують залякування у роботі, мовляв, тоді легше керувати. В класі – тиша, але негативний вплив на психіку величезний. А страх та емоційні переживання забирають енергетику дитини, яку треба витратити на отримання нових знань. Дитина швидко втомлюється, втрачає інтерес до навчання.

Тривале сидіння за партою, необхідність бути уважним, весь час щось запам'ятовувати може призвести до хронічної перевтоми. Щоб цього уникнути, мені допомагають різноманітні **фізкультхвилинки**. Мої учні знають їх багато, а танок "Каченята", який так люблять діти, підвищує емоційний настрій. Люблять мої діти макарену, рухи якої деякі заучують досить довго.

Фізкультхвилинка "Зайчик". Зарядка для очей під музику вальсів Штрауса. Музичний супровід на уроках малювання, праці використовую досить часто. Це створює позитивний емоційний настрій, знімає втому.

Свято однокласників, яке традиційно проводжу у 1 класі 14 грудня в день свята Наума. У народі говорять: "Прийшов Наума – треба братися за ум". Діти співають, читають вірші, показують вивчені фізкультхвилинки. Після свята учні їдять кашу, яку зварили мами. Після цього пояснюю

діткам, що наш клас – це одна сім'я, тепер не ображаймо один одного.

Девіз класу: **"Стався до інших так, як би ти хотів, щоб ставилися до тебе"**.

Не можна не згадати і **про роботу з батьками**. На кожні батьківські збори готую матеріали, які можуть допомогти батькам у вихованні дітей. Це різноманітні пам'ятки: "Як допомогти дитині вчитись", "Як підтримати інтерес дитини до навчання".

Робота з батьками

Важливо зробити батьків однодумцями, активно залучати до спільного процесу навчання. Адже зі вступом дитини до першого класу у батьків з'являється новий статус – "батьки першокласника", а відповідно і ті проблеми, які батьки вирішують разом із дитиною. Часто в розмові з батьками першокласників можна почути: "Нам задали вірш". Або "Ми писали вправу, "Ми розв'язували задачу". Живання займенника **МИ**, **НАМ** свідчить про те, що питання шкільного життя для батьків і дитини спільні. І чим більше буде таких сімей, тим комфортніше працювати вчителю.

На перших батьківських зборах батьки кожного учня отримують теку з порадами.

1. Дитячі заповіді для мам, тат, бабусь та дідусів.
2. Ваша дитина стала школярем.
3. Декілька порад батькам першокласників.

На кожних наступних батьківських зборах даю рекомендації. Так, до кінця 4 класу у батьків збирається багато матеріалів. Своєрідний батьківський всеобуч.

Наголошую на тому, щоб у спілкуванні з дітьми у батьків не переважала тільки оціночна мотивація. Щоб дорослі запитували дитвору: "Що нового ти сьогодні дізнався у школі?"

Раджу батькам не перевантажувати дітей додатковими іноземними мовами, рекомендую спортивну секцію, танці.

Література

1. *Кочерга О. В.* Психофізіологія шестирічних першокласників і адаптація до школи / О. В. Кочерга. – К. : Шк. світ, 2010, – 128 с.
2. *Харитонova С. М.* До першого класу без проблем! Усе, що мають знати батьки майбутніх першокласників / С. М. Харитонova. – Х. : Вид. група "Основа", 2010, – 176 с.
3. *Психологічна допомога батькам / Упорядник О. Главник.* – К. : Шкільний світ, 2002. – 112 с.
4. *Первушина О. В.* Здібності дитини. Як виявити і розвинути? О. В. Первушина. – Х. : Вид. група "Основа", 2009. – 285 с.

